

TARİHTEN NOTLAR

Calvi'nin Türkiye'de bir Jeoloji Kurumu Kurulmasına Yönelik Mektubu...

“... Wilhelm Salomon Calvi sadece “Ankara’da yerbilimlerinin kurucusu” olmakla kalmamış, Türkiye’de jeolojinin gelişmesine de önemli katkılar sunmuş bir kişidir. Calvi’nin dönemin Başbakanı İsmet İnönü’ye gönderdiği Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasına yönelik mektubunun Türkiye’de jeoloji biliminin gelişmesine verdiği katkının önemli bir göstergesi olduğunu düşündük ...”

Bahattin Murat Demir Wilhelm Salomon Calvi, 1934 yılında Ankara Yüksek Ziraat İzmir Büyükşehir Belediyesi Enstitüsü Jeoloji Enstitüsü’nde görev alan bir jeologdur. Sayın bmuratdemir@gmail.com Nizamettin Kazancı’nın Mavi Gezegen dergisinin 2024/Sayı 33’te yayınlanan “Anadolu’da Yerbilimleri Eğitiminin Kısa Tarih-Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Ankara’da yerbilimlerinin kurucusu” olmakla kalmamış, Türkiye’de jeolojinin gelişmesine de önemli katkılar sunmuş bir kişidir. “Türkiye’de Zemin Ve Temel Etüt Raporlarının Kısa Tarihçesi Ve Güncel Bazı Sorunlar” başlıklı yazımızın hazırlıkları sürecinde Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yaptığımız taramada karşımıza çıkan Wilhelm Salomon Calvi’nin dönemin Başbakanı İsmet İnönü’ye gönderdiği Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasına yönelik mektup, sahip olduğu çok yönlü kişiliğin ve Türkiye’de jeoloji biliminin gelişmesine verdiği katkının önemli bir göstergesi olduğunu düşündük ve Mavi Gezegen Dergisinde yayınlanmasını Editörlüğe önerdik. Orijinal haliyle yayınlanan bu mektubu okuduğunuzda sadece Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasının yararından bahsedilmediğini, “Askeri Jeoloji” dahil jeolojinin o geniş uygulama alanlarının da tanıtımının yapıldığını göreceksiniz.

Sami Ercan Cumhurbşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yaptığımız taramada karşımıza çıkan Wilhelm Salomon Calvi’nin dönemin Başbakanı İsmet İnönü’ye gönderdiği Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasına yönelik mektup, sahip olduğu çok yönlü kişiliğin ve Türkiye’de jeoloji biliminin gelişmesine verdiği katkının önemli bir göstergesi olduğunu düşündük ve Mavi Gezegen Dergisinde yayınlanmasını Editörlüğe önerdik. Orijinal haliyle yayınlanan bu mektubu okuduğunuzda sadece Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasının yararından bahsedilmediğini, “Askeri Jeoloji” dahil jeolojinin o geniş uygulama alanlarının da tanıtımının yapıldığını göreceksiniz.

Mustafa Aktan Cumhurbşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yaptığımız taramada karşımıza çıkan Wilhelm Salomon Calvi’nin dönemin Başbakanı İsmet İnönü’ye gönderdiği Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasına yönelik mektup, sahip olduğu çok yönlü kişiliğin ve Türkiye’de jeoloji biliminin gelişmesine verdiği katkının önemli bir göstergesi olduğunu düşündük ve Mavi Gezegen Dergisinde yayınlanmasını Editörlüğe önerdik. Orijinal haliyle yayınlanan bu mektubu okuduğunuzda sadece Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasının yararından bahsedilmediğini, “Askeri Jeoloji” dahil jeolojinin o geniş uygulama alanlarının da tanıtımının yapıldığını göreceksiniz.

Harun Öztaşkın Cumhurbşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yaptığımız taramada karşımıza çıkan Wilhelm Salomon Calvi’nin dönemin Başbakanı İsmet İnönü’ye gönderdiği Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasına yönelik mektup, sahip olduğu çok yönlü kişiliğin ve Türkiye’de jeoloji biliminin gelişmesine verdiği katkının önemli bir göstergesi olduğunu düşündük ve Mavi Gezegen Dergisinde yayınlanmasını Editörlüğe önerdik. Orijinal haliyle yayınlanan bu mektubu okuduğunuzda sadece Türkiye’de bir Jeoloji Kurumu kurulmasının yararından bahsedilmediğini, “Askeri Jeoloji” dahil jeolojinin o geniş uygulama alanlarının da tanıtımının yapıldığını göreceksiniz.

Bu mektubun yayınlanmasının arka planında sadece Wilhelm Salomon Calvi’nin hatırasına saygı bulunmamaktadır. Yayınlanmadaki bir diğer amacımız da, bu mektupla birlikte Mavi Gezegen Dergisinde bir tarih köşesi başlamasına öncülük yapabilmek. Böylece hem ülkemizde jeoloji bilimi ve mühendisliğinin bugününü etkileyen geçmiş olayların günümüze aktarılması sağlanabilecek hem de Mavi Gezegen yerbilimleri tarihçesi açısından da popüler bir kaynak niteliği kazanabilecektir.

Türkiye cumhuriyeti jeoloji kurumu organizasyonun bir zaruret olduğunu gösteren esaslar.

Şimdiye kadar Türkiyede jeolojik araştırmalar bazı şahısların inisiyatiflerine veya tesadüfe bırakılmıştı. Fevkalade olan organizasyonunu hararetle takdir etmekte bulunduğum Eti-Bank Maden tetkik ve arama enstitüsü yalnız faideli maden ocaklarının tetkikile iştigal etmektedir. geriye kalan birçok jeolojik mesail, hal edildiği takdirde, memleket için birçok para tasarrufunu mucip olacağı gibi memlekete doğrudan doğruya da para getirebilecektir. Bu meselelerden burada çok kısa bahsedeceğim. Merkezi anadolu yaylasının büyük bir kısmı halen sulanamamaktadır; çünkü ne kış yağmurları depo edilmekte ne de sızma suyuyla aşağılarda toplanmış olan sulardan istifade edilmektedir. Tabii edilmekte bulunan (Ankara'nın su vaziyeti) ve (Anadolu ovası) isimli iki eserinde büyük miktarda yer altı suyunun mevcudiyetini ve bunun ehemmiyetsiz olmayan bir kısmının Arteziyen suyu verebilecek bir taziyik altında bulunmakta olduğunu gösterdim. ohalde bu suyu almak için sondajlar yapılmalıdır. Kezalik Baraj yerlerinin esaslı bir surette tayini için dikkatli jeolojik bir araştırma yapmağa ihtiyac vardır. Konya ovasının çok büyük bir kısmının su ile techiz ve Ankara ovasında meyve ve sebze bahçelerine tahvil edilebileceğini zannediyorum.

Jeolojik araştırmaların ikinci en mühim noktası da tam zamanında gömençüfer yolları, köprü ve tunel inşaatı ile büyük ve ağır binaların yapılacakları yerlerin intihabı gibi hususlarda doğru bir fikir vermesidir. tam jeolojik bir araştırma yapılmadığı takdirde her sene milyonlarca türk lirasını ziyaa uğrata bilecek hatalar yapılacaktır.

Türkiye şimdiye kadar çok az istifade edilmiş sıhhi maden suları menbalarıyla doludur. bir jeoloji kurumu bunları tetkik ile faideli şekle sokacaktır. Mesela ilk baharda Ylova da tarafımdan yapılan araştırmalar orada tababet bakımından çok kıymetli olan ve şimdiye kadar şarkta mevcudu olmayan (Tuzlu suları) yapılabileceği nrticesini vermiş-

030	10			15	2	6
-----	----	--	--	----	---	---

vermiştir. sık sık vukua gelen zelzelelerle bir çok zararları mucip olmaktadır. zelzele sahasındaki jeolojik bir araştırma yeni inşaatın hangi yerlerde yapılacağı ve hangi yerlerde yapılamayacağını bize gösterecektir.

Bir memleketin jeolojik yollarda araştırılması harp esnasında askeri müdafaâ bakımından büyük bir ehemmiyeti haizdir. Aşada vazıa imzanın iştirakiyle tesis edilmiş harp jeolojisi (Kriegs-Geologie) kurumu büyük harpte Belçikadan Iraka, Danimarka hudutlarından Yukarı İtalyaya kadar olan bütün sahalarda harp jeologları (Kriegs-Geologen-Stahe) na malıktı. Her ne kadar bu harbin neticesini değiştiremedisde Türkiye ile Almanyanın kahramanane müdafaasına bir mesnet olmuştur.

Memlekette yapılacak jeolojik araştırmalarla muhakkak surette yeni toprak hazineleri bulunacaktır. Maden tetkik ve arama enstitüsü daha bir çok seneler malum olan toprak defineleriyle meşgul olacaktır. Fakat 935 senesi Mart-Nisan aylarındaki bir seyahatte Vazıa imza kabili istinak (Bauxit) ve (Trass)ların mevcudiyetine delil olan emareler bulmuş fakat bunlar üzerinde durarak meşgul olamamıştır. Yukarda ismi geçen bu iki maden ocağının tehakkuku halinde Türkiye; tayyareler ve Çimento için kendi hudutları içinde ham madde istihsal edebilecek demektir.

Bu, memleketin jeolojik yollarla araştırılmasını zaruri kılan esaslardan yalnız bir kısmıdır. Şunu da söylemeği muvafık buluyorum. böyle bir jeoloji kurumunun tesisi biraz para ile olacaktır; tahminen maden tetkik ve arama enstitüsünün sarfına mezun bulunduğu paranın yirmidebir kısmından bir fazla cadır yani yuvarlak hesap 36000 türk lirasıdır. fakat böyle bir kurumun vücuda getirilmemesi daha fazla masrafı mucip olacaktır. yapılacak inşaat yerlerinin intihabı esaslı bir araştırma neticesi yapılmayacağından hersene diğer memleketlerde olduğu gibi burada da milyonlarca parama hiçbir faide temin etmeden sarf edilmeye mahkum kalacaktır. fakat ihtiyaç halinde derhal böyle bir teşkilat vücuda getirmek kabil iştir. Yalnız jeolojik araştırmaların elde edilecek

030	10			1935	11	7
-----	----	--	--	------	----	---

yer altı suları Türkiye'ye harpsiz bir kaç vilayet fethini temin edecek-
tir.

Son olarak, Türkiye'nin jeoloji sahasında ilersı için faaliyet gös-
terecek gençlerin hemen temamiyle mefkut bulunmasının da nazarı itibare
alınması lazıkgeldiğini burada söylemek isterim. Erişen mühendislerinden
sarfinazar Türkiye'de kullanıla bilecek Jeologların adedi parmakla sa-
yılabilir kadar azdır. Dünyanın bütün bu çeşit jeoloji kurumları yük-
sek mekteplerde olduğu gibi yalnız nazari değil ameli olarak jeoloji
meseleleleri üzerinde gençler ~~xxxxxxx~~ jeologları yetiştiren bir ü-
retme yeri hizmetini ifa etmişlerdir.

Wilhelm-Salomon-Calvi

Wilhelm Salomon-Calvi

Başlık: Alman Jeolog Wilhelm Salomon-Calvi'nin Türkiye'nin
jeolojik yapısı hakkında Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği
yazı "Türkiye Cumhuriyet Jeoloji Kurumu Organizasyonunun
Bir Zaruret Olduğunu Gösteren Esaslar"

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Cumhuriyet Arşivi

Yer: BCA 30-10-0-0/175-211-2

Tarih: 14/06/1936

030	10			193	211	2
-----	----	--	--	-----	-----	---

8